

tenzív művelésre alkalmatlan, „gazdaság-talan területek” felhagyását vagy művelési ágának megváltoztatását jelentette. Ezzel lassan elkezdődött a Kárpát-medencére jellemző mozaikosság, sokszínűség felszámolása. A természetes módon vagy az extenzív használatnak köszönhetően nyílt, természetes vagy természeteshez közeli élőhelyek ritka élővilága az országnak már csak néhány területén maradt fenn. Az európai helyzetkép ennél rosszabb, mert a fejlettebb gazdaságú EU-tagállamokban később, az élőhelyek legnagyobb részének pusztulását követően ismerték csak fel ezek védelmének fontosságát.

*Javaslat:*

### **Szabályozó, támogatási rendszer kialakításának természetvédelmi vonatkozásai:**

- Az erdőtelepítési koncepció(k) készítése, az erdőtelepítés szabályozó, támogatási rendszerének átalakítása során, a természetvédelem részéről a *Nemzeti Ökológiai Hálózat* tervezőivel megfelelő együttműködés kialakítása szükséges. A szakmai konzultáció elengedhetetlen azért is, mert a természetvédelmi támogatások e témában összekapcsolhatók lennének az erdőtelepítés támogatásával. Így a kiemelten ökológiai szerepű (őshonos fafajú, elegyes stb.) erdőtelepítések kiemelten magas támogatása a tulajdonosok megfelelő érdekeltiségének kialakításával megalapozottabbá teheti olyan erdők létrehozását, amelyek egy tudatosan felépített országos szintű ökológiai hálózat részét képezhetik.

- Az IBA-területeken elsősorban a szántókon történjen az erdőtelepítések támogatása. A gyepterületek közül a már beerdősülő gyepek erdősítése legyen csak támogatható.

- Minden esetben a természetvédelmi hatóság hozzájárulását és/vagy szakmai javaslatát kelljen kérni az IBA-területeken történő erdőtelepítések pénzügyi támogatásának elnyeréséhez.

- A magántulajdonosoknak alternatív megoldásokat lehessen felkínálni a nem védett, de értékes (védelemre érdemes) területekért (pl. veszélyeztetett lepkék élőhelye), amelyeken erdőt kívánnak telepíteni: földcsere, terület megvásárlása, extenzív mezőgazdasági termelés folytatásának természetvédelmi támogatása a terület fenntartása érdekében.

- Az egyik leghatékonyabb megoldást az *MTA Erdészeti Bizottság Természetvédelmi Albizottsága* által javasolt, az erdőtelepítésekkel kapcsolatos természetvédelmi és erdészeti irányelveket, eljárásokat meghatározó, a 99 erdőgazdasági tájrészletre (időben!) kidolgozandó szakmai anyag jelentené.

# A (szak)tudás veresége

Az erdőgazdálkodás céljáról és módjáról kezdeményezett országos sajtónyilvánosság terjedelme és a vita hevessége mindenképpen olyan jelenség, amelyen érdemes elgondolkodni.

*Sebeők János* elkötelezett társadalomkritikus, aki nonkonformizmusát, kritikai álláspontját professzionális módon tárja a nyilvánosság elé. Jól tudja, hogy a mindennapos szenzációktól elfásult közvéleményt felrázni, új információval etetni csak extrém eszközökkel lehet – ezzel behozhatatlan előnyben van a megtámadott féllel szemben, amelynek nincs módja hasonló módszerekkel válaszolni.

Eszközökben nem válogatós a szerző, amikor az erdészeket, az egész erdőgazdálkodás koncepcióját kipellengérezi. Igazának biztos tudatában minősít, csúsztat, társít össze nem igazán összetartozó érveket, felvonultatja a XX. század szörnyűségeinek és nagy tévedéseinek egész tárházát, Rákosit, Sztálint, a dunai vízlépcsőt, a tiszai ciánszennyeződést, az atombombát, a DDT-t, mindazon veszélyeket és romlást, amit a szakértelem és tudomány nevében hoztak az emberiségre és a természetre.

Szakmailag minden érve pontról pontra cáfolható. És mégis. Minden magyarázat és hivatkozás valahogy tompán kong, mint a távoli harangszó egy augusztusi füledt hajnalon. Hogyan lehetséges, hogy egy olyan szakma, amely 200 éve megalkotta és alkalmazza a most hirtelen oly divatosá vált fenntarthatóság elvét és ökológiailag oly sokat tett az országért, nem képes valóban hihetően megvédeni magát?

Vegyük észre, hogy *Sebeők János* cikke nem (csak) szakkérdésekről szól. Amit a szerző oly hevesen támad, az az erkölcsi-etikai érzékenység hiánya a reálszférában, ezzel összefüggésben a szakértelemmel, a tudással való visszaélés egy szűk érdekcsoport, illetőleg a politikai hatalom igényei szerint.

Az emberiség és a természet ellen elkövetett bűnök lajstroma végtelen, ez nem századunk különlegessége. A földközi-tengeri partvidék erdeinek letarolásához vagy a bölények kiirtásához nem hivatkoztak tudományos érvekre. Ami századunkban új jelenség, az valóban az, hogy a társadalom egészét érintő, életfeltételeinket és a környezet minőségét alapjaiban befolyásoló döntéseket egy szűk szakmai vagy politikai elit szakértői és tudományos érvekre hivatkozva hozza, akár a szocializmusról, akár ciántartalmú zagy ülepítéséről van szó. Nem véletlen, hogy a társadalomban növekszik a bi-

zalmatlanság mindenfajta „tudományos” és „szakértői” véleménnyel szemben.

Úgy tűnik, a korszerű technológiai eredmények alkalmazása egyre kockázatosabb. Ha okokat keresünk, ezek kézenfekvők: a központosítás, szervezethez, óriási tőkekoncentráció, korlátlanul hozzáférhető energiabázis, a globalizáció azok az elemek, amelyek valóban más dimenziót kölcsönöznek mindenfajta új alkalmazásának. És itt nemcsak a kockázatról van szó. Hiányzik a döntések következményeinek etikai és morális átgondolása is, ami messze túlmutat a közvetlen haszonelvűségen.

Az erkölcsi megfontolások számonkérése a természettudományokat művelő, azt alkalmazó szakemberektől a modern társadalomkritikai irodalom visszatérő gondolata. Ismerjük el, lehet benne valami. Nem tudok róla, hogy pl. a memókképzés elengedhetetlen részének tartanak az etikát (én igen). Másrészt legkésőbb Nietzsche óta tudjuk, hogy nincsenek „a priori” létező erkölcsi alapelvek, csak társadalmi konvenciók. Egy pogány indián törzs kiirtása XVIII. században erkölcsileg feddhetetlen tett volt, ma egy pacsirta elejtőjét közmegejtés övezi.

A szakmai közgondolkodás feladata, hogy a szakmát meghatározó elveket és szempontokat folyamatosan hozzáigazítsa a társadalmi normákhoz. Ez az alkalmazkodási folyamat a múltban is megvolt. Jelenleg azért tűnik úgy, hogy szakadék tátong a társadalmi elvárások és a reálszféra között, mert ezek az elvárások gyors ütemben változnak napjainkban, Kelet-Európára vonatkoztatva majdnem követhetetlen gyorsasággal.

Nincs ez másképpen az erdészeti területén sem. Az erdészetet a tartamosság koncepciójának a megoldása emelte önálló tudományterületté. *Sebeők János* is tudja (sajnos cikke nem ezt sugallja), hogy a tartamosság fogalmi tartalma az elmúlt két évszázad alatt legalább kétszer jelentős mértékben megváltozott, illetve bővült. Közismert, hogy a tartamosság már régen nem egyedül a fenntartható fahozamról (naturáliákról) szól. Már a múlt században kiegészült a tartamos pénzügyi eredmény (járadék) biztosításával. A 20. század derekától pedig az erdők hármaskörének fenntartása vált a tartamosság sarokkövévé.

A közgondolkodás legújabb kori változása, éppen a természetvédelmi megfontolások készítik elő egy újabb fogalom bevezetését: az *ökológiai tartamosságét*. Ami új ebben a fogalomban, az nem az erdei ökoszisztéma egészének a figyelembevétele, ezt már a hármaskör koncepciója is tartalmazta. Az új

az, hogy az ökológiai tartamosság a társadalmat szolgáló funkciók mellett elismeri és figyelembe veszi az ökoszisztémát alkotó élőlények sokaságának létezéséhez való jogát, mindenféle hasznosságtól függetlenül. Nem egyszerű feladat ennek az elvnek az összehangolása a reálszféra közgazdasági környezetével. Az útkeresés – kilengésektől nem mentesen – világszerte folyik, az Egyesült Államoktól Malajziáig. Kelet-Közép-Európa problémája ezzel kapcsolatban, hogy a hirtelesen, nyugati hatásra megnövekedett elvárások nem párosulnak a társadalom áldozatvállaló készségével, ami csak újfent megerősíti a kelet-európaiság jellegzetes képletét: fejlett szellemiség fejletlen feltételek között...

Ami Sebeők János valószínűleg szintén tud, de az újságolvasó nem, az az, hogy az erdész-társadalom mennyire nyitott a természetvédelmi szempontok érvényesítésére. Semmit sem tennénk szívesebben, mint adóforintokból természet-szerű erdőket létrehozni. Ez sokkal kellemesebb, mint favágókkal, fuvarozókkal vesződni, faátvevőkkel alku-dozni, piaci konkurenciával küzdeni.

Egyben mindenképpen fenntartás nélkül egyet lehet érteni Sebeők Jánossal. A magyar erdők valóban kulturális örökségünk része. Csak egy kicsit másképpen, mint ahogyan ő gondolja. A mai magyar erdő ugyanis az *évszázados erdészeti kultúra eredménye és öröksége*. (A kultúrát itt a szó eredeti értelmében használom, vagyis a művelést, gazdálkodást értem alatta.)

Amennyiben az erdők kezelésének új szempontjait kívánjuk megvalósítani, erre a demokratikus felépítésű társadalomnak megvannak az eszközei és intézményei. Működik a környezet- és természetvédelem, a társadalom igényét törvényekben, rendeletekben, hatósági irányelvekben meg lehet fogalmazni, azokat végre lehet hajtani megfelelően előkészített közgazdasági és szakmai-tudományos alapokon. Ha a tudományban nincs erkölcs, akkor a társadalomnak kell pótolni azt.

De vigyázat! Ne várjunk spontán, automatikus megoldást. Mindenfajta változtatásnak idő kell, amíg az új koncepció megfogalmazódik, és amíg a szakmai közgondolkodás magáévá teszi. Ehhez elsősorban józan ész, nyitottság és új látásmód kell. Nagy szükség lesz rá, mert újabb és újabb morális-etikai problémák kopogtatnak, akár a bérnyaságra, a génmanipulált növények és állatok alkalmazására vagy a környéletes halál (eutanázia) bevezetésére gondolunk.

Hát emiatt van nagy szükség Sebeők Jánosokra és Julia Hillekre. Akkor is, ha módszereik vitathatók, érvelésük gyenge lábakon áll, szakmailag dilettáns, sőt talán néha demagóg is.

Mátyás Csaba

ANDRÁSEVITS ZOLTÁN

## A vadkár elleni védekezési módszerek gazdasági elemzése

### Bevezetés

Az erdők állapotának figyelemmel kísérése, megfigyelése az erdészeti szakma kialakulásának kezdetétől alapvető feladatát képezte az erdészeti kutatásnak és a gyakorlati erdőgazdálkodásnak. Ez az információgyűjtő tevékenység tette lehetővé a károsítások felismerését, előrejelzését és a leküzdés módjának meghatározását. Ezen tevékenység a korábbi időkben a felismerésen kívül a károsítások felszámolására csak csekély mértékben terjedt ki. Az 1970-es években Európa-szerte megszorodtak az erdők gyors és nagyarányú degradációjára utaló jelek. Erre az erdőkárra jellemző, hogy rendkívül nagy

földrajzi kiterjedésben jelentkeznek, számos fajtát érint, rohamos gyorsasággal képes terjedni, s szinte azonos időben jelenik meg Európában és Észak-Amerikában. Ez sarkallta az erdészeti szakmát, hogy a károk kezelésére megfelelő programot dolgozzon ki. A program kidolgozása a Genfi Egyezmény égisze alatt 1979-ben kezdődött el. Bevezetésére 1985-ben került sor 27 ország részvételével, a tagországok létszáma 1991-ben 31-re emelkedett. Magyarország is ebben az évben csatlakozott a programhoz, amelynek fő célja a fák egészségi állapotának felmérése, valamint az azonosítható abiotikus és biotikus károk regisztrálása. Az említett károk és károsí-

